

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 2.

V Ljubljani, 15. januarja 1883. l.

XXIII. leto.

Naloga in delovanje ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje národa.

(Govoril 28. dec. preteč. l. v „Slov. učit. društvu“ Ivan Tomšič.)

Čestita gospoda! Ker je danes naš prvi sestanek v ta namén, da se začno v našem društvu pedagojsko-znanstvena predavanja, in ker imam čast, da sem prvi, ki govorim k družbi svojih sobratov in tovarišev, izbral sem si v predmet denašnjemu sestanku „nalogo in delovanje ljudskega učitelja, da si pridobi ljubezen in spoštovanje národa, mej katerim živi in deluje.“ — Povedati vam hočem ob kratkem nekoliko o resnici, katere važnost ravno v sedanjej, najnovejšej dóbi — v tako imenovanej dóbi ljudskega napredka in omike — mnogi kakor se vsaj meni dozdeva, prezirajo, ali vsaj drugače razumevajo, kakor bi jo razumeti morali óni, katerih glavna naloga je: vzrejevati in poučevati nežno mladino ter širiti potrebno znanje in omiko mej prosto, domače ljudstvo, bodi-si katerega koli národa. Mnogo učiteljev je, ki delujejo v to svrhu samo toliko, kolikor je neobhodno treba v abstraktno izobraženje národa, ter so tako v obče le bolj učitelji z razumom, a niso tudi učitelji s srcem in dušo. In katera je ta resnica, ta dolžnost ljudskega učitelja, o katerej sem se namenil danes govoriti, s katero, ako jo ljudski učitelj vestno izpolnuje, blagodejno vpliva ne samo na izročeno mu mladino, temveč na ves národ ter tako popolnem izvršuje svojo težavno učilejsko dolžnost. Ta resnica je óna resnica, o katerej užé sv. apostol Pavel govori Titu, rekoč: „Povsod postavljalj sebe v vzgled dobrih del.“

Nihče ne more tajiti resnice, da ljudski učitelj mnogo bolj vzreja in poučuje užé s svojo osobnostjo, t. j. s svojo veljavo in spoštovanjem pri ljudéh, s svojim čistim značajem, kakor pa z besedo, in da samo takrat, ako se beseda sklada z dejanjem, samo takrat izvršuje ljudski učitelj svojo težavno nalogo temeljito kot učitelj in odgojitelj nežne mladine in kot izobrazovatelj priprostega ljudstva, mej katerim živi. Učitelju, kateri povsod stavi sebe v vzgled dobrega delovanja, rekši, da tudi sam izpolnuje in izvršuje vse óno, o čemer druge poučuje, takemu učitelju ni treba dolgih govorov in poukov, kajti tak učitelj stoji v sredi izročene mu mladine, kakor svetlo solnce, katero s svojo blagotvorno svetlobo ogreva in razsvitljuje zemljo. Zeló se moti učitelj, kateri misli, da je užé končano njegovo delo, ko je zvršil pouk v šoli, za katerega je odgovoren, rekši, ko je zvršil svoje predpisane mu ure v šoli ter je izpustil otroke domov. Kateri koli učitelj si kaj tacega misli, ta se nahaja v velikej zmóti, kajti njegovo delovanje in življenje zunaj šole mnogo bolj vpliva na mladino, kakor še tako dober nauk v šoli.

Slabo je za učitelja, o katerem se starši izročeni mu otrok, bodi si po mestih, trgih ali vaséh, razgovarjajo z glavo kimajoč in sramoteč ga. Gorjé učitelju, ako ga roditelji otrok ne ljubijo in ne spoštujejo, a ljubiti in spoštovati ga morajo, ako učitelj živí spodobno, pohvalno in pošteno, ter ne storí ničesar, kar bi ga pri poštenih in veljavnih ljudéh pripravilo ob spoštovanje in veljavo.

Začetni ljudski učitelj se imenuje tudi národní učitelj, ker živí v sredi svojega národa; on je osoba, ki mnogo vpliva na národ, ker ga ljudstvo pozná moža, kateremu z dobro vestjo in z največjim zaupanjem izročuje svoje otroke, svojo mladino. In ravno to, čestita gospoda, povzdiguje naš učiteljski stan, in v tem je tudi naša najtežavnejša naloga, katero nam je zvrševati. Vsak učitelj naj bi torej imel vedno pred očmi resnico, da národ v učitelju vidi tistega možá, kateremu z dobro vestjó zaupava svoje otroke, svojo mladino. Zatorej pa tudi národ pázi in gleda z ostrim očesom na učitelja ter ima pravico zahtevati, da je učitelj vreden njegovega zaupanja ter da vestno izpolnjuje svoje dolžnosti. Le nikar se ne varajmo, da bi národ s svojim zdravim umom in bistrim očesom ne poznal, kdaj je učitelj njegovih otrok le najmenik ter nič družega nego puhli zvok, ako se namreč njegovo delovanje ne sklada z njegovo veliko in vzvišeno nalogo ter ne daje dobrega vzgleda niti mladini, niti občini, v katerej živí. Ljudstvo ne sodi lahko v kakem človeku preostro, ali pripoznati moramo, da sodi večkrat mnogo bolje in pravičnejše, nego mnogi njegovi učitelji, bodi si duhovni ali svetni gospodje. Prostemu ljudstvu daje njegova vera in cerkev óne potrebne obraze, po katerih sodi in razsoja, kaj je prav in kaj ni prav. In, kdo more odrekati národu pravico, da bi ostro ne rešetál in sodil, kadar se mu njegovo najdražje nasledstvo od pradedov, rekši njegova pohlevnost, njegove šege in običaji otemajo, zatirajo ali pa kvarijo od tacih ljudi, ki bi morali njega in njegove otroke peljati k resnici, to je, do izvora žive vodé. Národ dobro vé, da óni, kateri ga izobrazujejo ali izobraževati želé, z vsem svojim znanjem škodujejo njegovemu krepkemu značaju in njegovemu zdravemu življenju, ako jim manjka prave podloge in poučevanje ne postane živo dejanje. Kdo more zameriti priprostemu ljudstvu, ako nima pravega zaupanja do tacega površnega pouka, ki se kaže le bolj v lepih, oglajenih besedah, kakor pa, da bi se kazal tudi v dejanji. Naravno je tedaj, da ljudska šola dober sad obrodí samó tam, kjer ljudstvo ljubi in spoštuje svojega učitelja; zatorej si mora učitelj na vso moč prizadevati, da si to ljubezen in spoštovanje pridobí; kajti, ako ga národ ne ljubi in ne spoštuje, ne zaupavajo mu starši svojih otrok, in seme njegovega poučevanja ne pade na plodovito zemljo, zastonj se trudi, zastonj dela, učeč le z besedo, katera se ne prime otroških src, ako ne pokaže tudi z dejanjem tega, kar je poučeval.

Večkrat vidimo, da prosto ljudstvo nima pravega zaupanja, niti potrebnega spoštovanja do mnogih izobraženih stanov, recimo do častnikov, viših in nižih uradnikov, večkrat še celó do svojih duhovnih gospodov nè; — posebno se to vidi v ónem slučaju, kadar mu gre za njegovo véro. Kmet majé z glavo ter si misli: „Ej, ta gospod se ne briga mnogo niti za cerkev niti za vero, ter ne kaže niti z besedo niti z dejanjem, da bi mu za to stvar kaj mar bilo, temveč zanemarja in zaničuje to, kar je nam najsvetejšega in najdražjega.“ Glejte, čestita gospoda, tako se je napravil nekov jéz mej prostim ljudstvom in izobraženimi ljudmi, jéz, kateri se ne dá več tako lahko izgádliti in uravnati z lepo uglajenimi frazami svobode in človeških pravic. — Vse, kar koli je lepega, plemenitnega in svetega, — vsako veselje, vsaka radost priprostega ljudstva je v nekakej ozkej zvezi s cerkvijo, katera ga vodi povesod, bodi si na polje, travnik, v gozd ali na dom, v njegovo tiho in mirno zavetje. Kdor koli se hoče popolnem sprijazniti bodi si s katerim koli prostim národom, ta more z besedo in dejanjem kazati, da ima srce za njegovo vero, njegove šege in navade ter mora z ljudstvom vred deliti, kar je ljudstvu najsvetejšega, najdražjega in najmilejšega.

Kaj sledí iz teh neopovrgljivih resnic za ljudskega učitelja? Nič drugzega, nego to, da si on more samó takrat pridobiti ljubezen, spoštovanje in pravo zaupanje prostega ljudstva, ako je tudi on privržen njegovej véri, ter to vero prikazuje ne le z besedo, ampak tudi z dejanjem brez hinavščine in zvijače, naravnost — brez vsake krinke.

Ljudski učitelj je poklican vedno in povsod vzrejevati v krščanskem duhu sebi izročeno mladino, da postanejo otroci vérni in dobri državljani, pokorni sinovi in hčere svoje občé domovine, ter také pravi in iskreni domorodci in domorodkinje. Kdor te svoje naloge ne izpolnjuje, ta tudi ne zvršuje §. 1. državnih šolskih postav, ki pravi na prvem mestu, da ima ljudska šola vzrejevati šolsko mladino v npravstvenem in nábožnem (vérskem) smislu.

Dalje, kdor vzreja in poučuje mladino v tem smislu ter se drží vere ónega národa, mej katerim žíví, kdor spoštuje te njegove najdražje svetinje ter se jim ne roga in ne posmehuje, tak ni še noben klerikalec, kateri izraz imajo nekateri prenapeti učitelji tako radi na jeziku, ampak tak le dela v smislu zgoraj omenjenega paragrafa, delujoč na to, da bi si pridobil ljubezen in spoštovanje ónega ljudstva, mej katerim žíví in deluje.

Učiteljski stan bi si mnogo mnogo pridobil tudi s tem, ako bi se učitelj dosledno držal le svojega poklica. A dandanes opazujemo mnogo ljudi, ki jim ni do tega, da bi mirno in zadovoljno živeli ter bi se pečali samo s tem, kar jim dolžnost njihovega stanú veva. Kaj še! Nahajajo se ljudjé, ki same sebe precenujejo ter najraje presojevajo tuje kroge, prehajajoč iz svojega delokrožja in si mislèč, da bi bili óni na tem ali ónem polji najsposobnejši, rekši, na svojem pravem mestu, ter bi v tem položaji pokazali svétu, koliko in kaj bi óni zmogli vse storiti. Taki ljudjé se v vsak stan vtikujejo ter pravijo, da bi bili kot vojaki najhrabrejši junaki in vitezi, kot duhovniki prava luč svetá, kot gospodarji, obrtniki in trgovci sami vélmožje, sama čuda, kakeršnih še ni imel svet. Tem ljudém enako se tndi sim ter tjà kak ljudski učitelj izgubi za tem pohlepom, izstopi iz svojega delokrožja, in se meša v stvari, katere se niti iz daleč ne vjemajo z njegovim poklicem. Ni koristno, ako se učitelj izgubi v take stvari, katerih ne umeje, katere se njega niti najmanje ne tikajo, to je toliko, kakor da bi šel človek na tenek, pólzki led, na katerem, če tudi ne propade, vender se mu lahko izpodrsne, lahko pade in se poškoduje. Ne dá se ovreči resnica, ki se često prikazuje iz skušnje učiteljskega življenja, da, kolikor se ljudski učitelj oddaljuje od svojega poklica, toliko se odmikuje in oddaljuje od svoje prave sreče in zadovoljnosti. Zeló mu škoduje in izpodkupeje ves vpliv kot vzgojitelju mladine, ako si išče slave in častí rajše kje drugej, kakor v svojem učiteljskem in odgojiteljskem delovanji; ako si išče ponósa kje drugej, kakor v dobri učilnici, katera mu je podloga za národni ponós, za národno samosvest, in za vse meščanske in državljanske plemenite kreposti.

Tudi krive popularnosti naj se varuje ljudski učitelj; on naj se nikoli ne loči od národa, mej katerim žíví in deluje, on naj se ž njim druží in se uči izpolnovati vse národne potrebe, vse njegove običajje, vse njegove želje, težnje in namére. On se naj uči spoznavati vse njegove dobre in slabe strani, kreposti in pomanjkljivosti, ali da se o kratkem izrazim, seznaní naj se temeljito z življenjem svojega národa. Nikakor pa se naj ne spušča s priprostim ljudstvom v vsakovrstno pobratimstvo, bodi si da je skleneno s kakim materijalnim dobičkom, bodi si užé na kak drugi način. Ravno s tem, ako ljudski učitelj kaže, da mu je treba uživati plemenitejše zabave in ugodnosti, kakor so one priprostega ljudstva, cenílo in spoštovalo ga bode prosto ljudstvo mnogo bolj, kakor če bi se udal vsemu, kar vidi pri priprostih ljudéh. Popularnost obstojí ravno v tem, da se učimo razumevati prosto ljudstvo, da ga spoštujemo in ljubimo ter mu pripomoremo k sreči in

blagostanju, nikakor pa ne v tem, da hodimo ž njim v priprostost, nespodobnost in zmóto. Mladi učitelj le prevečkrat koprni po krivej popularnosti, in ko se užé dobro opeče, potlej je jako težavno popraviti storjene pregreške.

Lepoveden, priljuden, prijazen, miren in razumen treba, da je ljudski učitelj, ako si želi pridobiti imé izobraženega možá, kajti prava izobraženost brez teh lastnosti je le gola senca. Ljudskemu učitelju ni treba hliniti se svojim predpostavljenim, ali treba je da jih ljubi in spoštuje, kakor mu to veleva njegova dolžnost. In ako tudi ta ali óni opazovalec vestnega ljudskega učitelja ne pogleda z ónako prijaznim očesom, kakor znabiti kacega družega, ki se mu morda na videz prikupuje, to naj učitelja izpolnujočega svojo dolžnost nikar ne straši, ako ga le ljudstvo, mej katerim živi in deluje, ljubi in spoštuje. Prosto ljudstvo, s katerim učitelj vsaki dan občuje, bolje ocenuje njegove zasluge, kakor pa človek, s katerim pride le redko kedaj v kako bližo dotiko. S prilizovanjem in obrekovanjem pridobivati si spoštovanje in večjo veljavo pri svojih predpostavljenih, to je gotovo najgrša lastnost ljudskega učitelja, ki ima sveto nalogo, da vzreja in poučuje nežno mladino in jej služi v vzgled, po katerem naj se mladina ravna. Od učitelja se zahteva, da vzreja značaje; kakšni značaji pa bodo iz nežne mladine, ako učitelj značajnosti sam niti pozná nè!

Dolžni so pa tudi duhovniki, občinski zastopniki in šolski nadzorniki učitelju olajševati njegovo težavno službo, ki je po več krajih v ozkej zvezi z jako pičlimi dohodki. Njih sveta dolžnost je, da mu pripomagajo do spoštovanja občanov s tem, da povsod govore ljubeznjivo in dostojno o njem, ki z velikim trudom in terpljenjem opravlja svoj težavni stan. V tej mejsobojni zvezi in spoštljivosti se bode gotovo povzdignila ljudska šola mnogo bolje, nego ako se še toliko naukov napiše, kako se je učitelju ravnati v tem ali ónem slučaju. Kjer koli šolske oblasti v občé, in starši zopet od svoje strani ne podpirajo ljudskega učitelja v njegovem važnem delovanji gledé vzreje in poučevanja, tam ne bode nikoli ljudska šola donesla dobrega in zaželjenega sadú, kakeršnega se pričakuje od dobro urejene ljudske šole.

Zatorej bodi ljudskemu učitelju sveta naloga, da ljubi in spoštuje svoje predpostavljene, ter jim to svoje spoštovanje izkazuje s tem, da vestno in natančno izpolnuje svoje šolske dolžnosti, ne ozirajoč se niti na pohvalo, niti na kako posebno priznanje od drugod. Kdor dela le za pohvalo in priznanje, pohvale vreden ni. (Dalje prihodnjič.)

Kmeti starši, vzgojajte prav svoje otroke!

(Dalje in konec.)

Takih žalostnih razmer mej lastnimi sinovi in hčérami so pa starši navadno vselej naj več sami krivi.

Veliko staršev je, kateri od svojih doraslih otrok zahtevajo ravno taisto otroško pokorščino, kakor kot so jo zahtevali, ko so bili še mali učenčki, to je, da jih vedno imajo še za male paglavce; da jim zatirajo in odrekajo zavest, da doraščajo in se užé štejejo mej mladeniče in dekleta, a kakor jih imajo tudi užé vsi drugi sosedje. — Tudi nekateri starši svoje otroke hočejo ustrahovati s tem, da jih za nezaslužene reči večkrat grajajo, vsakej njihovej — tudi najpoštenejšej volji in dobrim nazorom trdovratno in zoper svoje lastno prepričanje — odrekajo, njihove sicer prav dobre in pametne misli in nazore o enej ali drugej reči v nič devljejo, ter jih pri vsakej priliki še celó pri sosedih grajajo.

Ali je taka vzgoja prava? Je li taka prisiljena sužnost (otrok) resnična in vredna pokorščina? Nikakor ne! Vsak oče mora še le vesel biti, ako vidi, da njegovi otroci

polagoma doraščajo in postajajo čvrsti ljudje, katerim se s telesnimi močmi vred tudi razvija in krepčá razum in samostalna zavest, da se radi učé, ter se sami prizadevajo da bi se prav vzgojili. Mladina je za vse bolj občutljiva; čut se ji pa nikakor ne sme zatirati ali pa še celó žaliti s tem, da bi se ji v nič devalo, kar v resnici storí dobrega, poštenega in blagega.

Kakor mlado drevesce dostikrat poganja nepotrebne in škodljive postranske odrastke, katere je treba vselej proti odstranjevanju, ravno tako prikažejo se navadno tudi pri dorastajoči se mladini nekatere napake, kakor: površnost pri delu, pozabljivost, lehkomišljenost, pohajkovanje, lenoba, velikovednost (ker ne malokrat hoče vsako reč bolje vediti in umeti, nego stari — izkušeni ljudje), jezičnost i. t. d., kar vse mora se z vso resnobo pri njej zatirati in odstranjevati, ter vse njene duševne in telesne moči edino le v dobro napeljevati.

Pri malih otrocih mora se zahtevati brezpogojna pokorščina, ker še ne morejo presojevati, zakaj je treba tako in tako delati. Torej še enkrat poudarjam, da se pri mladini po nobenem načinu čut samostojnega razsojevanja ne sme zatirati in uničevati s tem, da bi se jej kar vse trmasto odrekalo; treba ji je le njene lastne pomankljive nazore in rabsodbe o kakej reči poučno dokazati, ter ji pomagati, da se ji o vsem prav pojasni in pomankljivo vselej z dobrim nadomesti. Ako starši vidijo, da ima mladina tú pa tam prav, mora se ji veljati pustiti, in če so njeni nazori o kakej reči morda celó boljši od drugih lastnih, zasluži zavoljo tega tudi primerne pohvale. Pri vsem tem mora pa vsak oče gledati na to, in tudi od svojih odraščanih otrok zahtevati, da njegova povelja in zaukaze, dokler sam gospodari, iz prepričanja, da se s tem njega ljubezni vredne skažejo — natančno izpolnujejo. Precej v začetku mora se njihovim ugovorom proti zaukazom in poveljem krepko nasproti stopiti, ker — ravno tega se mladina navadno kot gotovega pomočnika poslužuje, da si počasi prisvoji vse gospodarstvo. Kadar pa starši pri svojih otrocih zapazijo pravo in resnično unemo za pošteno, koristno in dobro delo, naj se ne krčijo zoper malo in primerno pohvalo svojih pridnih otrok, ter naj jim privoščijo kako pošteno in nedolžno razvedrilo. Poglavitno je pa, da se v mladini užé zgodaj pravo veselje do pridnega in koristnega dela vzbudi takó, da brez dela nihče živeti ne more; le delavni ljudje postanejo samostalni gospodarji in gospodinje, — ter so tudi vredni udje družbe človeške.

Marsikateri oče mora sam priznati, da je le on kriv, če ni v hiši pravega porazumljenja in edinosti ter vse tako, kakor mora biti mej pravo krščansko družino. Skoraj bi rekel in z nekako gotovostjo iz prepričanja trdil, da nekateri očetje nekako zavidljivo svoje razumne sinove opazujejo, ker ti dostikrat v marsičem bolj pametne nasvete stavijo, nego oni sami, ter jim zaradi tega potem skoraj pri vsakej priliki očitajo njihovo mladoletnost. S tem pa taki starši sami vzbudé obojestransko nezadovoljnost in nezaupanje ter splošno čmernost, katera je dostikrat tudi v dobri in celó premožni hiši pogubonosna. Takim žalostnim razmeram v družini morajo se pa starši ogniti s tem, da svoje — dobro in pošteno vzgojene otroke — v poznejih letih imajo kot svoje prave in naravne pomočnike, da ž njimi odkritosrčno in ljubeznjivo ravnajo, jih za pošteno in pridno delovanje od časa do časa primerno pohvalijo, jih za vse dobro navdušujejo, za kar jim bodo otroci tudi gotovo in resnično hvaležni tako, da jih odkritosrčno ljubijo, ter so jim nehlinjeno udani in vselej pokorni. Le to je edina prava pot, po kateri morejo za vse dobro vneti, pametni in delaželjni otroci vzrejati, da so potem pošteni ljudje.

Omeniti moram še, da razporom in needinosti mej našimi domačimi razmeram kmetskih hišah in družinah ni glavni uzrok hudobna zlovolja, nego temveč le ney porazumljenje mej starši in otroci.

Te moje zadnje opazke naj pa odraščene mladine nikakor ne pobujšajo, da bi bila zaradi tega svojim skrbnim staršem nepokorna — nego bode naj jej temveč v pravo vzpodbudo, da bode v prihodnje svoje dobre in skrbne starše resnično ljubila, ter jim bila prava podpora na stare dni in jim s tem vsaj nekoliko povračevala njihov brezbrojni trud, skrbí, težave in ljubezen. Ko bi pač naši ljubi mladini mogel dopovedati in jej v pravej podobi pokazati, kako zeló se s surovim obnašanjem, nehvaležnostjo in z nepokorščino do svojih staršev sramotí pred vsem poštenim svetom, gotovo bi se v prihodnje tega popolnoma varovala.

Premisli naj se le, kako ostudno je, če se otroci v surovih izrazih jezno nad svojo — morebiti zavoljo njih — užé onemoglo materjo, katera je za-nje vse storila in pretrpela, obrezajo, se nad njo zadirajo in jo morebiti še celó preklinjajo in tepejo!*) Kako nehvaležno in nesramno je, če odraščene hčere svojeje milej materi, kadar jim posla zaukaže, jezikajo, ter se obotavljajo njena povelja izvršiti! Gršega skoraj pred človeško okó priti ne more, nego so čmerni obrazi neubogljivih in nepokornih odraščelih otrok, kadar se obotavljajo, da bi kako delo ali povelje svojih staršev urno izvršili.

Ljubi kmetski starši, vestno si prizadevajte, da bodete svoje otročiče prec od mladih nog dalje počteno in krščansko vzgojevali, ter jih za njihovi prihodnji poklic dostojno pripravljali. Česar morebiti vi sami ne morete ali ne utegnete, pomaga vam domača dobro urejena šola. Vzajemno delujte sè svojimi duhovnimi in svetnimi učitelji pri vzgoji svojih otrok, ter nikdar sè slabim vzgledom pri mladini ne podirajte tega, kar so pri njej vaši skrbni učitelji dobrega postavili. In — zakaj bi sebi grenko življenje na stare dni, svojim otrokom pa pripravljali nesrečno prihodnost, ker morete z dobro vzgojo vse dobro doseči!

Matija Rant.

Iz merstva za življenje.

(Spisal J. B.)

Najvažnejši in za življenje najkoristnejši oddelek iz geometrije je brez dvombe „merjenje črt, ploščadi (ploskev) in teles“. V tem smislu ima tudi nova vladna šolska novela prenašen učni načrt. Učenci namreč ta nauk lahko razumejo brez posebno obširnega geometrijskega znanja. Ako učenci razne črte, ploskve in telesa poznajo po imenu in obliki, ter vedó njih razsežnost in ako so tudi v metrični meri dobro podkovani; potem so pripravljeni za „meritev“ popolnoma. Treba jim je pa stvar prav umevno razlagati, brez vsake znanstvene podloge. Na kocki razložé se jim črte v razni legi, pravi koti in kvadrati; na drugih telesih naučé se spoznavati razne kote, tri-, štiri- in večkotnike (ogelnike). Ako jih hočemo n. pr. seznaniti z romboidom, pokažemo jim poševno prizmo, ki ima romboide za stranice, narisamo jim potem na tablo tak romboid, ter zapišemo zraven besedo „romboid“, ne pa kakor se v geometrijah sploh nahaja $A B C D$, kaj takega je otrokom težko umljivo, tako naj se le na srednjih šolah učé geometrije. Ako jim hočemo pokazati višino v romboidu, naj tudi zapišemo zraven črte besedo „višina“ in ne črki $D E$. Dobro je tudi, ako si učenci vse to sami narisajo in zapišejo na papir, da si bolj v spomin utisnejo, ter da so pazljiveji pri pouku. Sploh pa naj se učitelj ravná po navodu, ki ga ima sloveči šolski pisatelj dr. vitez Močnik v svoji izvrstni knjižici „Die geometrische Formenlehre in der Volksschule“. Tudi v tej razpravi hočemo se držati po večjem omenjenega navoda in le v nekaterih slučajih, zlasti

*) Prežalostna bila je nedavno v Ljubljani sodnijska obravnava, ko je bil sin k smrti obsojen zaradi umora materenega.

pri truplomerstvu, porabiti rezultate lastne izkušnje. Razlagali pa bomo ta predmet po tisti metodi, ki ima pri enakem poučevanju največ uspeha. Učitelj namreč izprašuje to, kar je užé učencem znano in te odgovore razširja potem s primernimi dostavki. Podobe geometrijskih likov (figur) in teles pa naj si bralec poišče v kaki geometriji. Terminologija je po večjem vzeta iz Lavtar-jeve geometrije. Tedaj lahko pričnemo:

A. Meritev črt.

Učitelj: Kaj je črta? kako se naredi?

Učenec: Črta je dolgost (prostorna količina), o kateri se misli, da se naredi, če se ena pika v enomer naprej pomika.

Učitelj: In če hočemo črte meriti, moremo jih tudi le s črtami meriti. Taka merilna črta se sploh „mera“ imenuje. Toda črto ne moremo prenašati, treba je torej nekaj telesnega. Tukaj vidite podolgasto ploščnato palico, katero ste gotovo vsi že večkrat videli; kaj je to?

Učen. To je meter.

Učit. S čim bomo torej črte merili?

Učen. Z metrom.

Učit. Meter nam bode mera. Zdaj pa pazite, kako se z metrom meri! — Ako hočemo izvedeti, kako dolga je ta klop, kaj moramo storiti?

Učen. Moramo jo izmeriti.

Učit. Meri se pa tako: Meter, kakor vidite, položim do konca (ogla) in sicer tako, da je z robom odrezan. Potem si zaznamovamo na drugi strani konec metra. Od tukaj zopet položimo meter naprej in zaznamovamo konec in tako naprej. Tukaj pa vidite, da meter podolgoma po klopi samo dvakrat lahko položim in da ostane kos, ki je krajši kot meter. Treba bo tudi ta ostanek izmeriti. Kakor veste, je meter na več enakih delov razdeljen. Kako se pa imenujejo ti, in koliko jih je?

Učen. To so decimetri, in teh je deset.

Učit. Prav! Zdaj pa gledite, do katerega delca pride konečni rob klopi? Povej ti!

Učen. Do šestega.

Učit. Koliko torej obsega konec?

Učen. Šest decimetrov.

Učit. In vsa klop?

Učen. Dva metra, šest decimetrov.

Učit. Res je tako!

Opazka. (Marsikatero vprašanje je treba učitelju pri pouku razdeliti na več vprašanj in učence napeljevati, kar mu gotovo ne bo delalo posebne težave.) Na ta način se merijo še druge dolžine na raznih orodjih v šolski sobi, in lahko se tudi dovoli nekaterim spretnejšim učencem meriti. Potem se prično meriti črte na tabli; meri se tako ko prej. Poprašuje se tudi lahko učence, naj primeroma naznanijo dolžino take črte. Tako se dobé različni odgovori in različne mere. Na to izmeri učitelj vpričo natanko z metrom tisto črto, tako da vsak izvé svojo pomoto. Tako ravnanje učencem veliko veselja napravlja, ter se njih oko neizmerno hitro privadi dolžine zelo natanko ceniti. Nadalje naj si naredé učenci sami iz papirja merilo, kako, to jim pokaže učitelj na tabli. Njih mera pa se vé, da ne more biti en meter dolga, ampak krajša, znabiti le en centimeter. Tako se učenci seznanijo z „omaljenim merilom“. Potegnejo si tudi črte na papirji, ter jih merijo sè svojim merilom tako, kakor jih je prej učitelj meril na tabli z metrom. Tudi zdaj se lahko vadijo meriti po vidu (Augenmass), potem se jim pa tudi lahko narekuje: štiri, pet, šest metrov in več ali manj dolge črte narisati. Vse te vaje so jako koristne.

B. Meritev ploskev (ploščadi).

(Primerjaj enaki spis v letnem poročilu 1877. ljudske šole v Kranji.)

1. *Učit.* (Narisa kvadrat na tablo ter vpraša): Kako se imenuje ta lik?*Učen.* Kvadrat.*Učit.* (Pokaže potem manji kvadrat iz papirja, ter vpraša): Kaj je pa to?*Učen.* Tudi kvadrat.*Učit.* Stran tega kvadrata pa meri en decimeter, kako se torej imenuje?*Učen.* Imenuje se kvadratdecimeter.*Učit.* Ali pa veste, kako velik je kvadrat na tabli!*Učen.* Ne!*Učit.* Vidite, kakor smo črte merili s črtami, tako moremo zdaj ploskve meriti s ploskvami. Ta □decimeter je naše merilo. Poskusimo torej, kolikokrat se lahko položi na uni kvadrat. Pazite in glejte, vsakikrat bodem mali kvadrat zarisal. Kolikokrat sem ga položil?*Učen.* Devetkrat.*Učit.* Koliko meri tedaj kvadrat?*Učen.* Kvadrat meri devet kvadratdecimetrov.*Učit.* Ena stran kvadrata, kakor vidite, meri tri decimetre in trikrat tri je tudi devet. Iz tega torej sledi pravilo: Ploščina (površina) kvadrata se dobí, ako se mera ene strani z ravno tistim številom množi.**Opazka.** Treba je na ta način še izmeriti več kvadratov in tudi take, pri katerih kaki pas (proga ali trak) ostane, ki se potem z manjšo mero n. pr. kvadratcentimetrom izmeri. S tem se resnica prejšnjega pravila popolnoma dokaže.2. *Učit.* (Pokaže na tabli pravokotje in vpraša): Kaj je to?*Učen.* To je pravokotje.*Učit.* Na enaki način ko prej se določi tudi tukaj ploščina ali pa če razdelimo vsako stran pravokotja na metre, ter potegnemo od ene k nasprotni strani skozi razdelke črtice, razpade pravokotje na kvadratmetre in sicer, ako je merila ena stran tri metre, druga pa pet metrov, imamo petnajst kvadratmetrov, torej trikrat pet. Ker se pa ta razmera pri vsakem pravokotju pokaže, sledi iz tega kakšno pravilo?*Učen.* Ploščina pravokotja se dobí, ako se dolgost sè širokostjo množi.*Učit.* Prav tako! Tukaj vidite iz papirja izrezani lik. Kaj je to?3. *Učen.* To je romboid.*Učit.* Vidite, zdaj potegnem naupičnico (višino) iz enega ogla na nasprotno stran romboida (podstavnico, osnovnico) in po tej črti prerežem sè škarjami romboid. Tako mi torej odpade majhen trikotnik, katerega na nasprotno stran prenesem. Kakšni lik dobim potem?*Učen.* Potem se naredí iz romboida pravokotje.*Učit.* Dobro! Ker nam je ploščina pravokotja znana in je romboid enak pravokotju, kakor ste se sami prepričali, kaj mislite, kako se bo izračunila njegova ploščina?*Učen.* Ploščina romboida se dobí, ako se osnovnica z višino množi.4. *Učit.* Ravno tako se pa tudi „romb“ izpremeni v pravokotje. Ne bo vam torej težko povedati, kako se dobí njegova ploščina?*Učen.* Ploščina romba se dobí, ako se ena stran z višino množi.5. *Učit.* Tukaj vidite iz papirja izrezan trikotnik in k temu izrežem še enega ravno tako velikega. Ako drugega k drugemu položimo, kaj dobimo?*Učen.* Potem dobimo romboid.

Učit. Koliki del romboida je tedaj trikotnik?

Učen. Trikotnik je polovica romboida.

Učit. Kako se pa izračuni ploščina romboida?

Učen. Ploščina romboida se dobí, ako se osnovnica z višino množi.

Učit. Kako se torej dobí ploščina trikotnika?

Učen. Ploščina trikotnika se dobí, ako se osnovnica množi s polovico višine.

Učit. Kako se imenuje ta lik iz papirja?

6. *Učen.* Ta lik imenuje se „trapec“.

Učit. Eno od nevštricnih strani razdelimo na polovico, skozi polovišče potegnemo k nasprotnemu gornjemu oglu črto, po tej črti pa prerežemo trapec, kaj nam odpade?

Učen. Potem nam odpade majhen trikotnik.

Učit. Ta trikotnik pa pristavimo k ostanku trapeca in sicer k ostali polovici odrezane strani, tako da se polovici strinjate, kaj dobimo?

Učen. Dobimo še večji trikotnik, ki je prejšnjemu trapecu enak.

Učit. Kako bomo torej ploščino trapeca dobili, ker nam je znano, kako se trikotnikova ploščina izračuni?

Učen. „Ploščino trapeca dobimo, ako njegove vštricne strani izmerimo (ti merski števili), seštejemo in vsoto s polovično višino množimo“.

Učit. Kaj pa nam ta lik predstavlja?

7. *Učen.* To je „trapezoid“.

Učit. Z diagonalo (črto poprečnico) razdelimo trapezoid v dva trikotnika, kako bomo tedaj izračunili njegovo ploščino?

Učen. Ako izračunimo ploščino posameznih trikotnikov in te števila seštejemo.

Učit. Prav! Ali pa krajše: „Ploščina trapezoida se dobí, ako se višini seštejete in polovica tega števila z osnovnico množí“.

Učit. Kaj pa nam predstavlja tukaj to?

8. *Učen.* To je „poligon“ (mnogokotnik).

Učit. Kako bi se li poligonov obseg preračunil?

Učen. Treba bi bilo izmeriti vse strani in (njih merska števila) sešteti.

Učit. V kaj pa razpade poligon, ako v njem iz enega ogla k vsem drugim diagonale (črte) potegnemo?

Učen. Poligon razpade v same trikotnike.

Učit. Kako bomo torej njegovo ploščino dobili?

Učen. Ploščino poligona dobimo, ako ploščino posameznih trikotnikov preračunimo in ta števila seštejemo.

Učit. Res je! Kaj je pa to?

9. *Učen.* To je „krog“.

Učit. Vsaki krog ima pa to lastnost, da je njegov obod (obseg) $3\frac{1}{7}$ krat večji kot premer; kar vam lahko precej dokažem, ako ovijem okrog kroga nit in potem njeno dolgost s krogovim premerom primerjam. Iz tega pa tudi lahko posnamete, kako se krogov obod izračuni?

Učen. Krogov obod dobimo, ako njegov premer (diameter) množimo z $3\frac{1}{7}$ (Ludolfvim številom).

Učit. Ako v krogu potegnemo neizmerno veliko polomerov enega tik drugoga, v kaj azpade ta?

Učen. Krog razpade na ta način v same trikotnike.

Učit. Kako bi torej preračunili krogovo ploščino?

Učen. Krogovo ploščino preračunimo, ako preračunimo ploščino vseh trikotnikov in ta števila seštejemo.

Učit. Ker so pa vsi ti trikotniki skupaj enaki trikotniku, ki ima krogovemu obodu enako osnovnico, višino pa enako njegovemu polomeru, je „ploščina kroga enaka zmnožku iz oboda in polovice polomera“.

(Konec prih.)

Knjiga Slovénska

v

dobah XVI. XVII veka.

„Hvaliti svoje rajne dobrotnike, povzdigovati njih lepe dela in znamenite zasluge je nam ravno tolika dolžnost, kakor njih slavne izgleda posnemati. Kdor svojih slavnih prednikov ne časti, njih verli naslednik biti ne zasluži. Hvalimo torej, dragi prijatelji, sloveče može, rodoljube naše, ponavlja je njih spomin!

Poštovali so starodavni Izraelci svoje očake Abrahama, Izaka in Jakoba; sveto jim je bilo njihovo blago imé. Prepevali so Mojzesa, svojega postavodajavca visoko modrost, Jozuetovo in drugih vojšakov veliko hrabrost. Mogočne dela očakov bile so iskre serčnosti sinom; njihovo pokopališče bilo je v sili mlajim pribežališče. — Stavili so stari Egipčani, nekdažni Helenci in Rimljani svojim junakom veličastne spominke, so dajali svojim dobrotnikom hvalo in čast. Tudi Nemci, naši sosedje imajo Valhalo, svojih pesnikov in slovnikarjev veličastno dvorano, ter obhajajo slavnih možev hvalni spomin. In naši južni bratje Serblji svojih junakov lepe vojne pojó. Kaj mi Slovenci slavnih možev pogrešamo, ne poznamo njihovih del, se ne glasijo med nami naših očakov lepe imena? Tega Bog ne daj! Naših prednikov verlih častiti spomin je živelj narodnega duha. Pometi starih junakov slavo, in si pripravil mlajim pogín.

Kdo nas Slovincov ne imenuje z veliko častjo in hvalo apostolskih bratov Solunčanov sv. Cirila in Metuda, dve perve zvezdi verozakona in našega slovstva? Jezer let svetita vsim Slovanom, in bota svetila našim narodom, dokler ne ugasne matere Slave lepo imé. Sveta vera jima je bila luč, beseda slovenska perva pomoč, izobraziti veliki slovénski narod. Sveta vera in pa beseda materna ste tudi nam pravega napredovanja nogi in roki. Zaverzi vero, opusti besedo materno, in tvoje napredovanje bo hromo in kruljevo.

Ozrimo se v bližno Krajno, ki je od nekdaž glava slovenščine bila, in je zvonec nosila po svojih slavnih možéh za slovenščino gorečih, in srečali bomo lepo število pridnih delavcov na slovenskem polji. Truber, Dalmatin, Bohorič in tiste dobe verstniki so našo slovenščino obudili, ako so ravno nesrečno od prave vere zavili; Bog je njihove greške narodu našemu v dobro obrnil po neskončno modri svoji previdnosti, ki dostikrat hudo prostim ljudém dopustí, pa hudo k našemu pridu oberne.“ — Tako prav piše Slomšek v Drobotincah l. 1862.

Iz tega vzroka in v povedani namen — narodu našemu na korist — hočem letos ob kratkem kazati, kateri so v onih dveh tolikanj znamenitih stoletjih pisali slovénski ali vsaj o slovenščini, kaj, kako in s kakim vspehom.

Vek XVI.

I. Prvi v tem stoletji je **Primož Truber**. — Rodil se je na Rašici v duhovniji Škocijanski pri Turjaku na Kranjskem dne 8. jun. l. 1508. — Hodil je v šolo na Reki (St. Veit am Pflaum), v Salcburgu in na Dunaju. — Duhoven posvečen v Trstu je na Slovenskem služil v Celji, v Loki pod Zidanim Mostom, v Laškem Trgu, korar v Ljubljani

(se poluterani), v Šentjerneju na Dolenskem, v Trstu, dvakrat še v Ljubljani, v Rubijah na Goriškem; na Nemškem pa je pastor bil v Rotenburgu (se oženi), Kemptenu, Urahu, Laufenu in v Derendingenu, kjer je umrl dne 28. jun. l. 1586. V nekem pismu do deželnih stanov na Kranjskem se je to leto sam podpisal takole: „Primus Truber, gewesener, ordentlich beruffen- praesentirt- und confirmirter Thumherr zu Laybach, Pfarrer zu Laß bey Ratschach, zu Tüffer, und in St. Barthelmer Feld, Caplan bey St. Maximilian zu Gilly, Windischer Prediger zu Triest, und nach der ersten Verfolgung, Prediger zu Rotenburg an der Tauber, Pfarrer zu Kempten und Aurach, nachmals Prediger der Grf. Löbl. Landschafft in Crain, und in der Graffschafft Görz zu Rubia, und nach der anderen Verfolgung, Pfarrer zu Lauffen; und jezund zu Derendingen, bey Tübingen (Balvasor. II. Th. IV. 346).“

V črkah je e namesto z, è nam. zh, z nam. s, ž nam. sh, s nam. f, š n. fh, sè n. fzh; drugo „mit diplomatischer Treue (Kop. 17)!“

Knjige: 1. *Abecedarium und der klein Catechismus. In der Windischen Sprach. Ane Buquice, iz tih se ty Mladi inu preprosti Sloueni mogo lahku vkratkim času brati naučiti. Vtih so tudi ty vegšy stuki te kersčanske vere inu ane Molytue, te so prepisane od aniga Perhata vseh Slouencom. Gedruckt in Sybenburgen durch den Jernei Skuryanic 1550. 8° 26 St.*

2. *Catechismus in der Windischen Sprach, sambt einer, kurzen Auslegung in gesang weiß. Item die Bitanai, und ein predig vom rechten Glauben, gestelt durch Philopatridum Illiricum. Anu kratku Podučene skaterim vsaki èlouik more vnebu pryti . . . Vsem Slouencom Gnado, Myr, Mylhost, inu prauu sposuane božye skusi Jesusa Christusa prossim . . . Sybenburgen durch Jernei Skuryanic 1550. 8° 244 St.*

3. *Abecedarium. Ene Buquice, iz katerih se ti mladi inu preprosti Slouenci mogo lahku tar hitru brati inu pissati naučiti . . . Ta Kersčanska Vera, Očanaš, deset Zapuuidi . . . (Tübingen) 1555. 8° 1 P.*

4. *Catechismus. Vslouenskim Jesiku, sano kratko sastopno Izlago. Inu ene molytue tar nauuki Božy. Vseti iz čistiga suetiga Pisma . . . (V Tibingi) 1555. 16° . . . Vsem vernim kersčenikom tiga Crainskiga inu Slouenskiga Jesika Milost inu Myr od očeta Boga skusi Jesusa Cristusa prossimo. Mi ueimo de sta poprei dua Slouenska Catehisma Snemskimi puhstabi drukana. Kadar pag utiu istiu ie dosti puhstabou inu bessed, od tiga drukarie, prestaulenu, sakai drugar nei slouenski vmel, inu ta kir ie ta dua Catehisma izpisal, nei bil per tim drukani. Inu kadar ie ta Catechismus en tak potreben vuk vtim Kersčanstuu etc. — Inu nom se tudi zdy, de ta naša Slouenska besseda steimi latinskimi puhstabi se lepše inu ležeji piše tar bere. Za volo tih tryeh riči, smo mi pustili druguč drukati zlatinskimi puhstabi en Abecedarium inu leta kratki Catechismus . . . Prossite Boga sa nas, mi tudi hočmo sa vas. Anno 1555. —*

5. *Ta Euangeli Suetiga Mateuža, zdai peruč vta Slouenski Iesig preobernen (. . . in linguam Schlavicam). — Tei prauu cerqui Božy tiga slouenskiga Iesika Milost inu Myr od Buga Očeta zkusi Jesusa Cristusa našiga Ohranenica, prossimo . . . — vegši del Ludi vnaši deželi družiga Iesiga ne zna, samuč ta slouenski . . . Mateuža vzamite koker enu kossilice oli iužinico. — Drigači gouore Crainci {drigači Corošci, drigači Štajerci inu Dolenci tar Besiaki, drigači Krašouci inu Istriani, drigači Crouati . . . Lubi Slouenci! Mi smo, Bug vei, dosti smišlouali, zkakouimi puhstabi to našo bessedo bi mogli prou, po tei Orthography žtaltuu inu sastopnu pissati, di bi preueliku puhstabou oli Consonantou kani sillabi ne iemali, koker ty Peami inu drugi deio, katero ie gerdu viditi. Taku mi ne smo mogli zdai vnaši sastopnosti drigači naiti, temuč de se ta H sa CH, ta V sa pul F pisšeio inu postauio, inu de se ty štimouci izreko po šegi našiga iesiga etc. . . . (V Tibingi) 1555. 8° 90 L. —*

6. *Ena Molitou tih Kersčenikou, kir so sa volo te prauu Vere Viesusa Cristusa pregnani . . . (Tubingen um 1555). 8° 1 P. —*

7. Ta perui deil tiga nouiga Testamenta, vtim so vsi štiri Euangelisti, inu tu diane tih Iogrou, zdai peruič vta Slouenski Iesik zkusi Primoža Truberia sueistu preobnena. Per tim imaš: od spred en kratig nauuk, kai vse S. Pismu usebi derži, Ta Kolendar, inu eno dolgo Predguor, vti se sastopnu vuče vsi potrebni Articuli oli štuki te kersčanske vere, inu potle na koncu eno kratko postillo . . . V Tubingi vtim leitu po Cristuseum Roystuu 1557. 4°.

8. Ta drugi Deil tiga Nouiga Testamenta, vtim boš imel vse listy inu pisma tih Iogrou, zkratnimi inu sastopnimi Izlagami, zdai peruič iz mnogiterih Iesikou vta Slouenski skuzi Primoža Truberia Crainca sueistu preobnena. V Tibingi 1560. 4°. — 1561. 1567. — 1577. 8° XXX. 509 St. —

9. Articuli oli Deili te praeve stare Vere kersčanske, iz S. Pysma poredu postauleni, inu kratku sastopnu izloženi. Kateri so tudi taku utim 1530 leitu, našimu nermilostiušimu Gospudi Cessaryu Carolu tiga Imana Petimu, ranicimu. Inu potle utim 1552 leitu, timu Concilyu Vtrienti, od nih Velikih Nembških Vyudou, Meist, inu Predigariu, naprei položeni inu dani, zdai peruič iz Latinskiga inu Nembškiga Iesyka, uta Slouenski sueistu Istolmačeni, odspreda uti slouenski predguori se pravi, katera Vera ie od S. Troyce postaulena, ta ner prauiši, inu ner stariši, zkusi Primoža Truberia Crainca . . . V Tibingi 1562. 4°. —

10. Ene duhovne Peisni itd., skuzi Primoža Truberja . . . V Tibingi 1563. 8°, 205. —

11. Truber's Kirchenordnung, windisch. Tübingen 1564. —

12. Ta celi Psalter Daidou — skuzi Primoža Truberia Crainca (Crainza) . . . V Tibingi 1566. 8°, 14. 264.

13. Primus Truber's Katechismus nebst einer Sammlung geistlicher Lieder, Tübingen 1567. 8°.

14. Ta celi Catechismus, eni Psalmi itd., od Primoža Truberia, S. Krellia itd. V Lublani skuzi J. Mandelca 1579. 12°. 21. 178.

15. Formula Concordiae . . . 1580.

16. Ta celi Noui Testament . . . zkusi Primoža Truberia Crainca Rastčičeria. V Tibingi 1582. 8°. I. 33. 613, II. 4 L. 447 St.

17. Ta Slouenski Kolendar . . . Eni Reimi . . . En Regište . . . V Tibingi 1582. 8°. 10 L.

18. Hišna Postilla D. Martina Lutheria etc. Windisch von Truber. Tübingen 1595. 1. — Po smrti očetovi na svitlo dal mlajši sin Felicijan; starejši bil mu je Primož.

Pisava Truberjeva vidi se vžé v naslovih in v dosedanjih primerih, nekaj pa naj se kaže v naslednjih zgledih:

a) Prevod (1557): „Koku je tu, de ty uidiž eno byl utim okei tuiga brata, inu tu brunu, kir ie utuim lastnim okei, ne uidiž? Oli koku morež reči htumu bratu, Brat, pusti, nai tebi ismem to byll iz tuiga oka, inu ti tiga brunu, kir ie utuim okei, ne uidiž? Ti Samopruičar, izmi poprei tu brunu iz tuiga oka, inu tedaj bodež ti uidil iseti to byl, kir ie utim okei tuiga brata.“ Luc. VI. 41—42.

b) Pesen (1563—84): In die natali Christi cantilena, per Truberum. Na Božični dan, od Cristuseviga Rojstva ena Pejssen.

Hvalimo my danas Boga, Inu se vesselimo :/: Kir je nam dal Synu svojga, z' Angeli ga častimo. Danas ta Bessedu Božja, Zavolo vsiga Človečtva, se je k' nam pèdružila, Vzela nase to kry, messu, v' enim Divičnim telessu, Z' tem nas z' Bugom smyrilla.

Ta Bessedu je Syn Božji, sama Božja risnica :/: Znym je stvaril Bug vse ričy, nas rešil od Hudiča. Ta Syn je tu Žensku seme, kir Vragu vso oblast vzame, v' tem Betlehmi rojenu, iz te Divice Marie, od te žlahte Davidove, v' Iasli je položenu.

Bug rata kar poprej nej bil, pèr tém kar je ostane :/: Iz nebes se je k' nam pustil, Človeku glih postane. Hotèl tu grešnu Človestvu, k' svojmu svetimu Bogastvu, v' kupe spet pèrdružiti, moral Bogu ti Troyci, Praudi, Milosti, Risnici, v' tim zadosti sturiti.

Timu Ditetu Iezusu, vso čast tèr hvalo dajmo :/: Kakòr pravimu Cristusu, njemu se my podajmo: Njega bessèdi verujmo, Na njega Martro vupajmo, z' katero je nas rešil, od Greha, serda Božjiga, pogublenja Paklenskiga, nas je spet vse posvečil. Amen.

c) Molitev (1584): Ena Molitov, katero imajo pèr sadanim času Slovenci vsag dan molyti.

Vsigamogoči dobrutlivi Bug, en večni Oča našiga Gospuda Jezusa Cristusa, kir si se iz tvoje velike milosti Človekom dal na znanje, inu kir si tvojga lubiga Synu Jezusa Cristusa našiga Gospuda, samiga poslušati poročil: Zakaj ti zred stvojm Synum inu svetim Duhum, si vse ričy stvaril, inu je tudi hraniš inu sam obderžiš: Smili se, smili se tudi čez nas vboge Slovence. My smo ja več kakor drugi ludje zuper tebe grešili, zatu my tudi pravičnu več tèrpimo, od Goga inu Magoga, od Turkou inu drugih Anticristovih hlapceu: Ali vsaj, ò nebeski lubi Oča, smili se čez nas, za volo tvojga lubiga Synu Jezusa Cristusa, našiga Gospuda, kateriga si ti k' enimu Offru inu plačilu za naše Gréhe, inu k' enimu Odvetniku inu Bessedniku vsej Človeski zlahti, po tvojm čudnim inu modrim svejtu, naprej postavil, inu žnym tvoj velik sèrd zupèr Greh, inu tudi tvojo veliko lubezan, tèr milost pruti človečtvu izkazal. Posvečuj nas skuzi tvojo bessedo, s' tvoim svetim Duhum, vižaj inu obaruj tvojo sveto Cerkou, kir je zdaj z' veliko nadlugo obdana inu rezkroplena po vsem Svejtu. Pèr tim tudi, o Gospud Bug, te prossimo, daj gnado ter odlog života, naši naprej postauleni Gosposčini, našimu Cessarju inu Firštu, našim deželskim Gospudom, inu tudi nyh niži vsi Gosposčini. Daj nym vsem verne tèr zastopne Rate, obaruj nyh pred Doegitermi, Ahitofelmi, inu Amani: daj nym svetiga Duha de se dèrže, kakòr sveti David Krajl govory v' tem stu Psalmi: Vužgi v nyh ta pravi ajfer, po pravi zastopnosti, Resširi tvoje svetu Ime inu Krajlestvu skuzi tvojo Bessedo pèr nyh vseh podlužnikih, de se ta vissoka inu niska Gosposčina v' svoji oblasti, kakor zvejsti tvoji služabniki inu Očeti tvoje Cerkve, inu my tudi pruti nym, kokor ty zvejsti pohlevni pokorniki, po vuki tvoje Bessede, na vsem iz serca se izkažemo, Inu de se tu vse stury tebi na čast inu na hvalo, inu k' ohranjenju naših Duš, Za volo našiga Gospuda Jezusa Cristusa Synu tvojga, kir z' tabo, zred S. Duhum žive inu gospoduje, jmèr inu vselej. Amen.

Književnost.

— „**Geometrija**“ za nižje gimnazije. Spisal dr. Fr. vitez Močnik. Po devetnajstem natisku poslovenil J. Celestina. Prvi del. V berilo vtisnenih je 126 slik. V Ljubljani 1883, 8°, 91 str. Natisnila in založila Ign. pl. Kleinmayr in Bamberg. Cena 1 gold. 10 kr. S to po notranji in vnanji obliki za naše razmere prav spretno uravnano geometrijo si je slovenska šolska književnost zopet pridobila krasno knjigo, ki jo živo priporočamo naši šolski mladini in sploh slov. razumništvu.

— „**Slovenska mati**“. Poučna knjiga materam, kakó naj sebe in svoje otroke zdrave obvarjejo. Spisal dr. Kočevar. V Ljubljani 1882. 8°, 48 str. Tiskala „Národna tiskarna“. Založil dr. Kočevar v Celji. Cena 30 kr. To knjižico živo priporočamo mladim materam ter želimo, da bi z lepimi svojimi nauki uspešno pripomogla k boljši vzreji malih otrok, kajti v zdravem telesu biva zdrava duša.

— „**Narodna biblijoteka**“. V novem mestu bode pod tem imenom podjetni tiskar gospod J. Krajec na svetlo dajal zbirko raznovrstnih spisov slovenskih. Vsak zvezek po 4—5 tiskanih pol bode prinašal zabavnega in poučnega berila. Dobro!

— „**Domoznanstvo poknežene grofije Goriške in Gradišćanske**“ (v c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaji, 40 kr.) je sl. ministerstvo za bogočastje in uk z ukazom 25. nov. preteč. leta, št. 18371, učiteljiščem dovolilo.

— „**Pedagogija**“. II. obče obukoslovje. Sestavijo Stjepan Basariček, učitelj kr. preparandije u Zagrebu i. t. d. Zagreb. Naklada hrv. pedagog.-književnega zbora. 1882. Pisatelj pravi: „Nadam se toga, da će ovu knjigu s korišću i zanimanjem čitati svaki učitelj“. — I tako trdimo tudi mi.

— „**Savka i Stanko**“. Izvorna pripovest odraslijoj mladeži napisao Dav. Trstenjak, ravnatelj više djevojačke škole v Karlovcu i. t. d. U Zagrebu. Nakladom hrv. pedagog.-književnega zbora 1882.

— „**Pripoviedke za mladež**“. Sa slikami. U Zagrebu. Nakladom hrv. pedagog.-književnega zbora 1882. — Obe ti knjižici ste prav mikavno berilo.

— **Milan Dragojevič** — pedagogijska pripovest. Priredio za naš (hrvatski) narod Mijat Stojanovič. Zagreb. Naklada hrv. pedagogijsko-književnega zbora. 1882. — Zadržaj te knjige je zelo mikaven in vabljev. Priporočamo jo tudi slovenskim učiteljem.

— „**Čestitarka**“. Podpuna knjiga izvornih čestitaka k imendanu, k rojendanu, k novej godini i k raznim sgodam, ter niz deklamacija i govora prigodom zaključka školske godine za školsku i odraslu mladež. Napisao Jos. Ljud. Varjačić. Zagreb. Nakladom knjižare Močnjak-Senflebenove. 1883. — Ta zanimljiva knjižica, ki je prav razumljivo pisana, bode tu pa tam tudi naši slovenski mladini jako ustrezala.

D o p i s i.

Iz Sežanskega šolskega okraja. Koncec minolega leta izročila je odbrana deputacija bivšemu nadzorniku, g. Vodopivcu, krasen album, broječ slike učiteljskega osebja Sežanskega šolskega okraja v spomin iskreni hvaležnosti in udanosti, za kar se je g. nadzornik ganljivo zahvalil. Bivši g. nadzornik se je sè svojim nepristranskim vedenjem prikupil vsem učiteljem v naših slovenskih okrajih. In kdo bi li ne bil hvaležen možu, ki hvali, kar je res hvalno, ter graja kar je graje vredno? — Učitelje po očetovsko poučuje, kako je ravnati z otroci, pa tudi svétuje, kako se imajo učitelji obnašati občinstvu nasproti. G. Vodopivec je odločen nasprotnik brezverstvu in liberalizmu, kojega so se nekoji lahkomišljenci poprijeli. — Še nekaj mi teži sréc. V 1. številki t. l. nam predragega »Učit. Tovariša« dopisnik s Krasa pravi, da je bila pod ravno omenjenim g. nadzornikom naša biblioteka zanemarjena in da je ta uvajal knjige po 30 kr. ter s tem krivičil ne samo bivšega g. nadzornika, marveč tudi tedanji odbor za knjižnico. Morda se je pa le preveč potrošilo za slovenske knjige? — Nemške knjige: Ohler, Dr. Dittes, Dr. Schumann, Kehr, Wurst, Dr. Lindner, Wanjura, Hermann, Pokornij, Klauwell, V. Rousseau, Böhm, Niedergefäss u. Lehfeld, Hocheisel, Dr. Močnik, Prausek, Riecke, Mann, Pestalozzi, Dr. Vogt, Bulow, Diesterweg, Luc in druge, koje smo pod prejšnjim g. nadzornikom nakupili, morda po 30. kr., hm! — so klerikalne — kali?

Iz Koperskega okraja. Vabilo k odborovi seji »Slovenskega učiteljskega društva za Koperski okraj« v Dolini, v dan 18. jan. t. l. ob 11. uri zjutraj. Dnevni red: 1. Ali se ima občno zborovanje pred mesecem majnikom sklicati, ali ne. 2. Kakó društveno knjižnico hitreje pomnožiti. 3. Razgovor o odpravi decenarnih in vpeljatvi 5letnih doklad. 4. Nasvét.

— Po prošnjah našega »učiteljskega društva«, prizadetju in potezovanju nekojih, za kmetijstvo vnetih mož, dobile so v našem okraji skoraj vse ljudske učilnice »šolske vrte«. Tu čaka učitelja mnogo, a prijetnega, razvedrijočega, sebi v čast in ljudstvu v probudo in napredek nakupičenega dela. Priden učitelj se že zdaj pripravlja in misli na peške, divjake in drugo, da bode mogel v bližajočej se pomladi, gredice zgraditi, cepiti itd. V našem okraji bilo bi tudi primerno, da bi se pečali sè zelenjavo zato, ker smo blizu mest, Trsta in Kopa. To bi našim kmetom dajalo dobička.

Z Dolenjskega. (Treba nam je več enorazrednic.) Pri nas so največ velike župe in ravno tako velike šolske občine, kajti ostale so stare župne šole pri urejevanji šolskih občin neizpremenjene. Prav za prav se pa menda pod novimi šolskimi postavami pri nas ni nikakor vršilo novo urejevanje šolskih občin, zato ni takov velik greh, če se imenuje kaka ljudska šola n. pr. v imeniku družbe sv. Mohora še farna šola; kajti če v vsi župi druge šole ni, kakor ona pri župi, je torej ta gotova župna ali farna šola, če se nad tem imenom kak nadzornik še tako spodtikuje. Temu imenovanju nasprotno bi bile občinske šole, t. j. take, katere bi se v malih občinah, po vaseh, ki so zelo oddaljene od župe, osnovali. Takih enorazrednic bi bilo jako potreba osnovati zlasti v Krškem okraji. Župa Št. Jernejska, Leskovška bi potrebovali več enorazrednic, kajti ti imate sicer ob sedežu župe trirazrednici, a šolski poslopi ste premajhni, da bi morali

vso šolsko mladino vzprejeti. Otroci pa imajo iz vseh vasí teh žup predaleč, da bi se jih z mirno vestjo k župni šoli siliti moralo.

Št. Jernejska župa n. pr. šteje 700 — 800 za šolo ugodnih otrok, in obiskuje jih valjda 440. (Preogromno število za trirazrednico v malem poslopji.) V tej župi bi bilo poleg obstoječe trirazrednice morda treba šole v Orehovci, v Pleterjah in na Golem. V Leskovski fari bode tudi nekako toliko otrok. V tej bi bilo najmanj 2 ali 3 enorazrednic treba, zlasti na Krškem polji, n. pr. na Gorici. Pa tudi drugod bi jih treba, morda v Čučjumlaki, pri Hrvatskem brodu. Šole bi bilo treba pri sv. Duhu, potem ene mej Rako, Bučko in Studencem. Tako pa v bodoče nikakor ne sme dalje biti. Bližnje vasí pošiljajo otroke v župno šolo, iz oddaljenih (1 uro) pa ne hodi nij eden otrok nikamor v šolo. Učitelji pravijo, da iz takih vasí nimajo pravice, otrok v šolo siliti, opominjati ali nagovarjati; šolske oblasti temu menda pritrdé — a novih šol takim oddaljenim vasem pa tudi ne stavijo.

Na Štajerskem smo tudi otroke 1, 1½ celó 2 uri oddaljene, nagovarjali, opominjevali, da so v šolo prišli, vsaj odrasli in trdni — toliko časa namreč, da so se takim oddaljenim otrokom tudi posebne šole postavile. — Na Kranjskem se pa menda dotične postave drugače razlagajo. — j. —

Iz Starega Trga. Podpisani izreka v svojem in v imenu ubogih učencev »Národnej šoli« najiskrenejšo zahvalo za mnogovrstno šolsko blago, katero je imenovano društvo pretečeni mesec tukajšnjim ubogim učencem poslati blagovolilo.

V Starem Trgu pri Loži 9. januarja 1883.

Valent. Žvagen,
učitelj.

Iz Planine. *) V 24. dan meseca decembra p. l. bil je zopet vesel dan našim ubogim šolarčkom. Blaga knježja rodovina Windischgrätz-eva je namreč ta dan postavila bogato obloženo božično drevo, okolu katerega se je zbralo nad trideset ubogih dečkov in deklic. Po primernem nagovoru in petji veselih pesnic je delila sama blaga princesinja čevljičke, nogovice, rute, kape, klobuke, krila, suknjice itd. mej ubogo mladino. Povrhu tople obleke so pa ubožnejši dobili tudi belih štruc, katere so nadomestovale ob praznicih sladke potice. — K sklepu te nepozabljive slavnosti smo zapeli še par veselih ter zaklicali odhajajočej princesinji in vsej knježji rodbini trikratni »živio«, Bog naj nam jo še mnoga, mnoga leta ohrani! — k.

Iz Ljubljane. Iz seje c. k. deželnega šolskega svéta za Kranjsko v dan 14. decembra 1882. — Sklenilo se je, da se enorazredna ljudska šola v Kranjskej Gori razširi v dvorazredno ter se je določila letna plača za obe službi. — Poročilo vodstva preizkušenijski komisiji o uč. preizkušnjah v poslednji okt. dóbi vzame se na znanje. — Gledé razširjenja ljudske šole v Zatičini uredé se daljne obravnave. — Prošnja krajnega šolskega svéta za uvrstenje tamkajšnje učiteljske službe iz tretjega v drugi plačilni red se ne usliši. — Dvema uč. vdovama dovoli se pogrebščina. — Ukrene se o izjavi nekega okrajnega šolskega svéta o pripoznanji nekemu učitelju druge starostne doklade. — Naslanjaje se na poročila c. k. okrajnih šolskih svétov o šolskih zadevah leta 1881/82., predloží se letno poročilo višjemu mestu, in ob enem se dadó potrebna povelja mestnemu šolskemu svétu Ljubljanskemu in okrajnemu šolskemu svétu Ljubljanske okolice. — Prošnja, da bi bilo Zagrebško spričalo učít. zmožnosti pri nas veljavno, oddá se višjemu mestu. — Štiri učiteljske službe na ljudskih šolah se nastavijo stalno. — Dovoljuje se poludnevno poučevanje na enorazredni ljudski šoli v Postojinskem šolskem okraji. — Prošnja nekega šolskega voditeljstva, da bi se ure za krščanski nauk pomnožile, se ne usliši. — Izključi se učiteljski pripravnik zaradi nemarljivosti. — Dvema gimnazijalnema profesorjema se pripozná prva in enemu četrta petletna doklada. — Več prošenj za denarno podporo in remuneracijo se reši.

— V dan 28. preteč. meseca bilo je tñ, kakor je bilo naznanjeno, ped.-znanstveno predavanje za ude »Slov. učiteljskega društva«, h kateremu se je zbralo 22 učiteljev iz Ljubljane in okolice. Predaval je g. Iv. Tomšič o nalogi ljudskega učitelja. (Glej današnji »Tov.« list spredaj!) — Prihodnje predavanje bode v dan 8. febr. t. l.

— Stari prijatelj naši »Národni šoli« je dr. vitez Fr. Močnik, kateri je tudi za letošnje leto temu društvu daroval deset gold. Slava mu! Ravno tako je »Národni šoli« poslal deset gold. tudi g. Franjo Tomšič, inženir v Imstu. Bog daj »Národni šoli« še mnogo takih vrlih podpornikov!

— »Vrtec«, časopis s podobami za slovensko mladino, imamo za mesec januarij pred seboj. Pristati moramo, da je ta jedini list za našo slovensko mladino, kateri je užé v svoje trinajsto leto stopil, vsega priporočila in obile podpore vreden. Prvo število letošnjega leta ima naslednjo vsebino: V novo leto (pesen). — Na božični večer (povest s podobo). — Kalif in pesnik (povest). — Stara palica (povest). — Klepetec (povest). — Otroci, molite (s podobo).

*) Za prvi list prepozno vzprejeli, tedaj nekoliko zakasnjeno,

— Kostanjevica (zgodovinsko-mestopisni obrazec). — Koline (s podobo). — Šolski zvon (pesen). — Zajčja bolnica (s podobo). — Drobline, kratkočasnice, zabavne naloge in uganke. — Posebno se pa ta prva številka odlikuje z lepimi podobami. Mi želimo »Vrtcu« prav obilo naročnikov z željo, da bi še mnogo let počeval in kratkočasil našo mladino. A vi rodoljubi slovenski naročujte se nanj in delite ga učečej se mladini, katera vam bode hvaležna, ko vas užé davno ne bode na zemlji. »Vrtec« stoji za vse leto 2 gold. 60 kr.; za pol leta 1 gold. 30 kr. Naročnina se pošilja »Vrtčevemu« uredništvu v Ljubljani mestni trg, št. 9.

— »Glasbeni Matici« dovolil je mestni zbor Ljubljanski v seji 9. t. m. za tekoče leto 200 gold. podpore.

— Člane okrajnim šolskim svétom je deželni odbor Kranjski imenoval te-le g. g.: za okolico Ljubljansko imenovan je P. Lassnik in J. N. Plautz; za Krško: graščak Lenk in gozdnar Moriz Scheyer; za Radovljico: upokojeni duhovnik Čarman in fužinar Schuller; za Kranj: Fr. Dolenz in Maly v Tržiči; za Litijo: baron Rudolf Apfaltrern in graščak Anton Roth; za Postojino: dr. Deu in župan Burger; za Logatec: J. Mayer, zdravnik v Planini, in J. Leskovec v Idriji; za Kočevje: Hanf in Fl. Tomič; za Rudolfovo: nadsodnijski svétnik Logar in pl. Lehmann; za Črnomelj: Leopold Gangel in prošt Terček; za Kamnik: Johann Ketzl in dr. Max pl. Wurzbach. Národna šola, veseli se!

— Šolske sestre pridejo v Repnjo blizu Vodice na Gorenjskem, kjer bodo osnovala svojo deklško šolo.

— Po gosposkej zbornici izvoljeni posebni komisijon za novo obravnavanje šolske novele nastavlja v to pododbor, in ta imel je 3. t. m. v navzočnosti naučnega ministra in deželnega nadzornika dr. Ullricha štiriurno sejo. Posamezni člani tega pododbora podajali so svoja izkustva o ljudskem šolstvu in nasvete, kako bi se naj popravile dosedanje naredbe. Posebno bil je §. 1. novele, govoreč o versko-nravnej odgoji, povod temeljitej razpravi, katere se je udeleževal tudi naučni minister. Konečno pa je vzprejel pododbor ta paragraf v prvotnej obliki; z drugimi paragrafi novele se bode nadaljevalo prihodnje dni.

Raznoterosti.

— **Poštne hranilnice** pričele so v dan 12. t. m. svoje delovanje, da namreč vzprejemajo tudi denar. Na Kranjskem dobijo ta posel koj v dan 12. t. m. sledeče pošte: Babno Polje, Begunje, Belapeč (Weissenfels), Bistrica Bohinjska, Bistrica Ilirska, Bled (Veldes), Borovnica, Cerklje, Cirknica, Col, Dol, Dolenja Vas, Domžale, Gorenja vas, Idrija, Javornik, Kamnagorica, Kamnik, Kočevje, Kokra, Koprivnik, Kranj, Kropa, Krška vas, Krško, Ljubljana (mesto in kolodvor), Logatec gorenji, Lukovica, Medvode, Mengiš, Mirna, Mokronog, Moravče, Motnik, Mozal, Nemška Loka, Nova vas, Osilnica, Podbrezje, Postojina, Prem, Radeče, Radna, Radovljica, Raka, Semič, Senožeče, Smlednik, Staritrq pri Poljanah, Sv. Križ pri Litiji, Šentjanž, Šentpeter, Šentrupert, Šentvid pri Ljubljani, Škofja Loka, Šmartino pri Litiji, Šmarije, Trojana, Tržič, Vrem, Zagorje pri Savi, Zagurje, Zalog. — Še drugih za to odločenih 55 pošt na Kranjskem prične svoje delovanje kasneje. — Na Štajerskem odločenih je v ta namen 280, za Koroško 112 pošt.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Izprašani učiteljski pripravniki so dobili službe, in sicer g. Janko Toman na Dole; g. Jan. Vogelnik v Žire. G. Ant. Triplat postavljen je začasno na Koroško Belo.

Listnica uredništva: Vsem vrlim podpornikom našega lista in vsem, ki nam pri našem delovanju voščijo sreče in uspeha, prisrčna hvala! — G. J. K. v Ž.: Udje „Slov. učit. društva“ plačujejo 1 gold., udje „Národne šole“ tudi najmanj 1 gold. na leto, ali enkrat za vselej 20 gold. — G. J. P. v M.: Prav tako: Svoji k svojim!

Listnica opravištva: Gosp. J. B. v S. Za l. 1882. poslali ste nam 4 gld. in za l. 1883. 3 gld., tedaj imate 1 gld. na dobrem. — Gosp. G. G. pri Sv. I. Za prvo pol. manjka še 20 kr. — Gosp. A. L. v K. Dolgujete še 3 gld. za l. 1882. — G. J. R. v R. Dolgujete še 3 gld. za l. 1881. — Gg. naročnike, ki nam še za prétéčeno leto niso poslali naročnine, najuljudneje prosimo, da bi to kmalu poravnati blagovolili.